

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКУ

У статті узагальнено сутність та види податкових ризиків у контексті забезпечення фінансової безпеки банку.

Ключові слова: фінансова безпека банку, податки, податкові ризики, фактори податкових ризиків, види податкових ризиків, податковий аналіз.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняного ринку банківських послуг вимагає від керівників та менеджерів банку прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності, коли діяльність організацій перебуває під впливом загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, результатом яких може стати неплатоспроможність або банкрутство. Негативний вплив світової фінансової кризи на стан банківської системи України загострює ці проблеми, тому актуальним на сьогоднішній день стає забезпечення фінансової безпеки банку як запоруки нормального їх функціонування.

У цьому зв'язку актуальним стає розробка нових та удосконалення існуючих методичних підходів до забезпечення фінансової безпеки банку, яку необхідно розглядати як частину загальної моделі, що визначає майбутнє країни та світової економіки.

Аналіз останніх досліджень. Основні аспекти визначення сутності поняття фінансової безпеки, відповідних загроз, індикаторів, а також системи критеріїв і параметрів фінансової безпеки досліджено в наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних учених: О.В. Ареф'євої, О.І. Барановського, І.О. Бланка, З.С. Варналія, Н.П. Ващекина, Н.П. Гончарової, К.С. Горячевої, Ф.І. Євдокімова, Я.А. Жаліла, В.Б. Зубік, С.М. Ілляшенка, Г.В. Козаченко, Т.Б. Кузенко, Д. Ламбера, О.М. Ляшенка, Г.А. Пастернак-Таранушенка, В.П. Пономарьова, Р.С. Седегова, Н.В. Федорової, Н.П. Фокіної, В.В. Шликова, В.І. Ярочкіна та ін.

Разом з тим варто відзначити недостатність розробки проблеми забезпечення фінансової безпеки банку. Окремі питання стосовно даного поняття досліджувались у роботах З.В. Васильченко, Р.А. Гриценка, М.М. Єрмошенка, В.О. Зінченка, М.І. Зубка, Л.В. Ніколаєвої, О.І. Кіреєва, В.Л. Кротюка, Л.М. Стрельбицької, М.П. Стрельбицького, Р.І. Тиркала та інших.

Водночас результати проведеного дослідження свідчать, що наукові праці присвячені, головним чином, організаційним, технічним і правовим аспектам безпеки банку, в той час як проблеми забезпечення достатнього рівня ліквідності, зниження ризиків, що суттєво впливають на забезпечення фінансової безпеки банку, практично не розкриваються. Зокрема, у

вітчизняній економічній науці практично відсутні спеціальні дослідження методичних засад забезпечення фінансової безпеки банку з урахуванням податкових ризиків, невизначеність яких послаблює конкурентоспроможність банку та негативно впливає на ефективність його діяльності.

Недостатня розробка теоретичних та методичних аспектів ідентифікації та оцінки податкових ризиків визначає необхідність уточнення понятійного апарата та розробки процедур податкового аналізу на основі їх класифікації.

Мета статті – уточнити сутність та види податкових ризиків у діяльності банку, а також розробити напрямки податкового аналізу, враховуючи фактори їх виникнення.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах.

Процес забезпечення фінансової безпеки банку вимагає здійснення інформаційно-аналітичної роботи, результати якої є необхідною умовою для впровадження моніторингу, оцінки рівня та аналізу факторів, що впливають на рівень його фінансової безпеки. Функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення є обов'язковим для правильної та оперативної оцінки рівня фінансової безпеки банку, прогнозування можливих внутрішніх та зовнішніх загроз, дотримання достатності фінансових ресурсів для своєчасного виконання зобов'язань.

Податкові ризики найчастіше розглядають як небезпеку настання подій з негативними для банку наслідками, причому не тільки фінансовими втратами, але і зниженням рівня фінансової безпеки, а тому необхідно систематично проводити їх аналіз та моніторинг. Такий систематичний аналіз дозволить більш виважено підійти до процесу ухвалення управлінських рішень, ліквідувати або мінімізувати податкові ризики. Крім того, створення ефективної системи управління податковими ризиками на основі їх аналізу сприятиме і збільшенню ринкової вартості банку, оскільки відсутність негативних факторів діяльності підвищить довіру потенційних інвесторів і вкладників.

Т.А. Козенкова [4] пов'язує податкові ризики зі змінами в податковій політиці країни, введенням нових податкових платежів, збільшенням ставок оподаткування, змінами в податковому законодавстві щодо умов та строків сплати податків та ін. На нашу думку, такий підхід є обмеженим в силу того, що джерелами виникнення податкових ризиків можуть бути не тільки зовнішні, а і внутрішні фактори. С.В. Філін [9] трактує поняття податкового ризику, враховуючи такий внутрішній фактор, як наявність податкових помилок: “податковий ризик – це ймовірність втрат суб'єкта господарювання через несприятливі зміни податкового законодавства в процесі фінансової діяльності або внаслідок допущених податкових помилок

при обчисленні сум податкових платежів”. Є.М. Євстігнєєв [3] визначає податковий ризик через “ймовірність виникнення несприятливих наслідків для платника податків в сфері податкового планування”. Проте він обмежує податкові ризики лише втратами через фінансові санкції податкових органів.

За визначенням Т.А. Циркунової та М.І. Мігунової [7; 10], “податковий ризик – це загроза для суб’єкта податкових відносин понести фінансові чи інші втрати, пов’язані з процесом оподаткування”. При цьому авторами наголошується, що такі втрати платник податків може понести через негативні відхилення фактичної діяльності від результатів податкового планування, на підставі яких приймаються управлінські рішення.

На думку О.О. Леушева [6], податкові ризики можна визначати таким чином:

- у вузькому розумінні податкові ризики – це можливість донарахування податків та інших фінансових санкцій податковими органами;
- у широкому розумінні податкові ризики – це ймовірність фінансових (або інших) втрат, пов’язаних з процесом нарахування та сплати податків.

Дослідивши доробок вчених та практиків [1; 2; 5; 8], слід відзначити, що серед основних джерел виникнення податкових ризиків зазначаються фіскальна психологія платника, чинники соціально-економічного, нормативно-правового та організаційного характеру, зміни в податковій політиці, недоліки планування, галузеві особливості та види діяльності тощо.

З точки зору функцій механізму забезпечення фінансової безпеки банку джерела виникнення податкових ризиків, на нашу думку, доцільно об’єднати у дві групи:

- зовнішні, що пов’язані із функціонуванням системи оподаткування взагалі та податковою політикою держави;
- внутрішні, що пов’язані із функціонуванням банку як суб’єкта господарювання та учасника податкових відносин.

У кожній з цих груп наведено причини, що збільшують ймовірність виникнення податкових ризиків для банку (рис. 1).

Дія одного або сукупності наведених факторів призводить до виникнення певних видів податкових ризиків. Необхідно зауважити, що деякі види податкових ризиків принципово не можуть бути усунені, проте всі вони повинні бути своєчасно ідентифіковані і оцінені для подальшого використання аналітичних даних при ухваленні управлінських рішень.

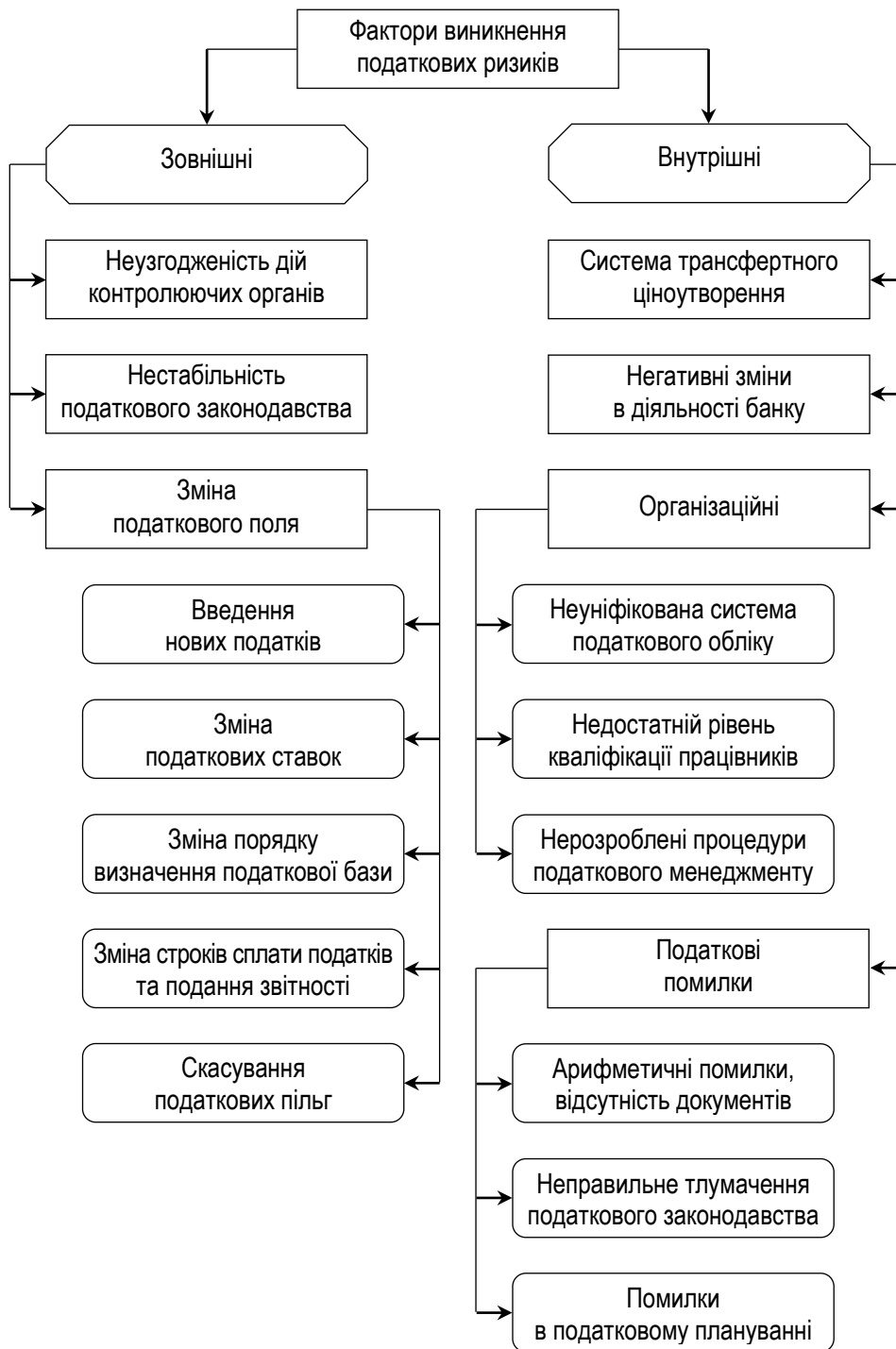

Рис. 1. Фактори виникнення податкових ризиків у діяльності банку

Податкові ризики, що можуть виникнути в діяльності банку, з точки зору забезпечення фінансової безпеки банку можна класифікувати за такими ознаками (рис. 2).

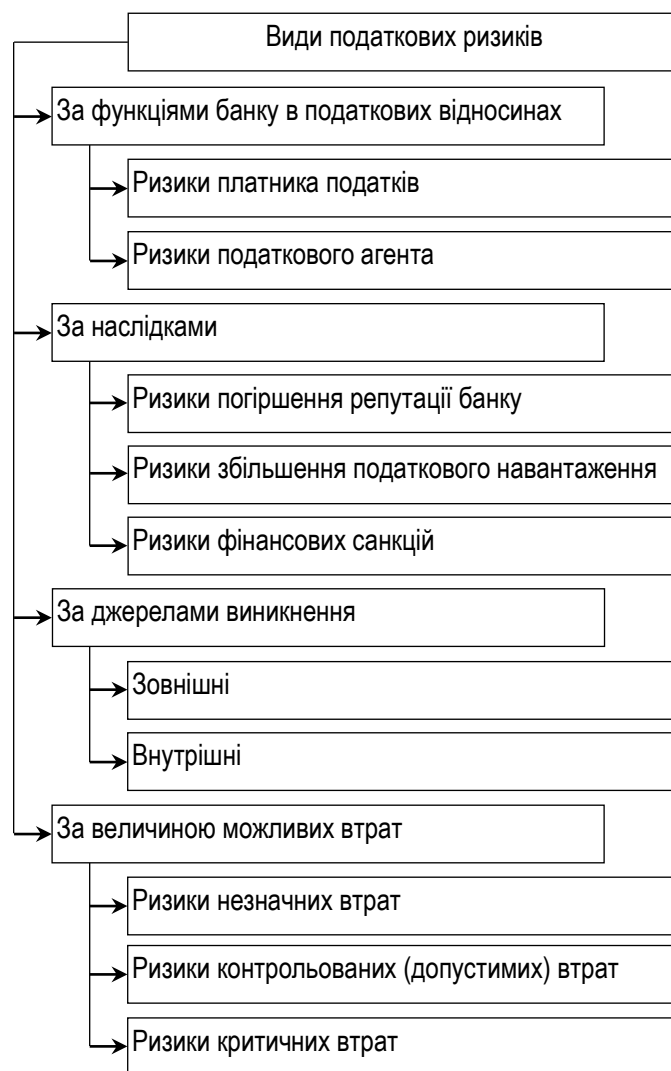

Рис. 2. Класифікація видів податкових ризиків з точки зору забезпечення фінансової безпеки банку

Класифікація та виділення відповідних об'єктів податкових ризиків дозволить своєчасно виявити та проаналізувати всю сукупність податкових ризиків банку. Проте для прийняття рішень щодо того, які ризики можна вважати прийнятними, а якими необхідно цілеспрямовано управляти, необхідно проаналізувати не тільки ймовірність виникнення податкових ризиків, але і їх потенційні негативні наслідки для фінансової безпеки банку. Насамперед це фінансові санкції у вигляді пені, штрафів і судових витрат. Причому, згідно з чинним податковим та адміністративним законодавством, види відповідальності та покарання можуть бути застосовані як безпосередньо до банку, так і до його керівництва. У разі виявлення певних податкових правопорушень передбачена кримінальна відповідальність. Крім того, необхідно враховувати негативні наслідки для репутації банку, пов'язані з судовим розглядом таких справ і широким обговоренням податкових конфліктів.

Отже, щоб забезпечити достатній рівень фінансової безпеки, в банку повинна бути створена ефективна система своєчасного виявлення,

відстеження та аналізу податкових ризиків. Така система повинна узгоджуватися з загальною стратегією банку і бути частиною механізму забезпечення фінансової безпеки банку (в рамках загальної системи внутрішнього контролю банківських ризиків).

Аналіз податкових ризиків повинен містити:

- розгляд податкових наслідків основних операцій банку і пов'язаних з ними податкових ризиків;
- виявлення і оцінку ризиків, пов'язаних з виконанням банком функцій посередника в податкових платежах (своєчасного виконання доручень платників податків на перерахування податків, надання податковим органам інформації про клієнтів тощо);
- визначення і оцінку ризиків, пов'язаних з організацією податкового планування і податкового обліку, а також безпосередньо з процесом обчислення і сплати податків;
- виявлення і оцінку ризиків, пов'язаних з виконанням банком функцій податкового агента.

Система показників для аналізу податкових ризиків має відповідати таким основним вимогам: вони мають базуватись на чинній бухгалтерській та статистичній звітності; показники в системі не повинні дублюватись; вони мусять охоплювати всі важливі частини аналізу рівня податкових ризиків; їхня сукупність повинна містити оптимальну кількість показників, тобто розмір системи не має виходити за ліміти реальної можливості її оцінки.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, пропонуємо мати на увазі під податковим ризиком як об'єктом механізму забезпечення фінансової безпеки банку ймовірність виникнення фінансових чи інших втрат унаслідок здійснення податкової діяльності банку. Запорукою оперативних заходів щодо управління податковими ризиками є своєчасне їх виявлення та оцінка. Систематизовані фактори та наведена класифікація податкових ризиків визначають основні напрямки податкового аналізу операцій банку з метою виявлення податкових ризиків. Дискусійними на сьогодні залишаються питання вимірювання податкових ризиків, що і окреслюють напрямки подальших досліджень.

Список літератури

1. Вітлінський, В. В. Джерела і види податкових ризиків, їх взаємозв'язок [Текст] / В. В. Вітлінський, О. М. Тимченко // Фінанси України (укр.). – 2007. – № 3. – С. 132–140.
2. Грушко, В. І. Податковий борг: причини виникнення та шляхи скорочення [Текст] / В. І. Грушко, К. В. Павлюк // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. – 2004. – № 69. – С. 48–49. – Економіка.
3. Евстигнеев, Е. Н. Основы налогового планирования [Текст] / Е. Н. Евстигнеев. – 1-е издание. – СПб. : Питер, 2004. – 288 с. – ISBN 5-94723-964-7.
4. Козенкова, Т. А. Налоговое планирование на предприятии [Текст] / Т. А. Козенкова. – М. : А и Н, 2005. – 562 с. – ISBN 978-5-390-00338-1.
5. Кучеров, И. И. Налоговые преступления [Текст] / И. И. Кучеров. – М. : ЮрИнфоР, 1997. – 224 с. – ISBN 5-89158-009-8: 31-50.
6. Леушев, А. А. Методологические подходы к анализу и управлению налоговыми рисками [Текст] / А. А. Леушев // Финансы и кредит (рус.). – 2007. – № 17. – С. 39–44.

7. Мигунова, М. И. Методика формирования экспертной оценки значимости налоговых рисков [Текст] / М. И. Мигунова, Т. А. Цыркунова // Финансовый менеджмент (рус.). – 2007. – № 2. – С. 93–105.
8. Онишко, С. В. Виконання податкових зобов'язань в Україні [Текст] / С. В. Онишко, А. М. Жеребних // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 104–114.
9. Филин, С. А. Финансовый риск и его составляющие для обеспечения процесса оценки и эффективного управления финансовыми рисками при принятии финансовых управленческих решений [Текст] / С. А. Филин // Финансы и кредит. – 2002. – № 3. – С. 21–31.
10. Цыркунова, Т. А. Налоговые риски: сущность и классификация [Текст] / Т. А. Цыркунова, М. И. Мигунова // Финансы и кредит (рус.). – 2005. – № 33. – С. 48–53.

Summary

In the article generalized essence and types of tax risks is in the context of providing of financial safety of bank.

Отримано 09.12.2008

Євченко, Н.Г. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку / Н.Г. Євченко, О.А. Криклій // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2009. - Вип. 25. - С. 45-52.